

Kitap Tanıtımı

Book Review

İsmail Akbaş, *Geçmişten Geleceğe Türkiye Pakistan İlişkileri*, 1. Baskı, Zeus Kitabevi Yayınları, İzmir, Mart 2013, 528 sayfa.

Öz

Geçmişten Geleceğe Türkiye Pakistan İlişkileri adlı kitap giriş bölümüyle birlikte altı bölüm ve eklerden oluşmakta ve alanında önemli bir boşluğu gidermektedir. Dr. İsmail Akbaş'ın kaleme aldığı kitabın giriş bölümü "Pakistan'a Genel Bakış" başlığını taşımaktadır. Birinci bölümü "Pakistan'ın Tarihsel Gelişimi", ikinci bölümü "Çeşitli Alanlarda Pakistan Değerlendirmesi ve Bu Alanlarda İki Ülke İlişkileri", üçüncü bölümü "Ekonomik Durumu, Türkiye ile Ekonomik ve Ticari İlişkilerinin Gelişimi", dördüncü bölümü "11 Eylül Öncesi Türkiye Pakistan Diplomatik İlişkileri", beşinci bölümü ise "11 Eylül Sonrası Türkiye Pakistan Diplomatik İlişkileri" başlığını taşımaktadır.

Kitap, Pakistan'la ilgili ve Türkiye Pakistan ilişkileri hakkında bilgi ihtiyacı duyan herkesin ihtiyacını karşılamayı amaçlamıştır. İki ülke ilişkilerini inceleyen, bu güne kadar yapılan, en kapsamlı çalışma olması dolayısıyla alanında en doyurucu başvuru kaynağı niteliğini taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hint Müslümanları, Türkiye, Pakistan, Cinnah, Hindistan, Alt Kıta.

İsmail Akbaş, *Turkey Pakistan Relations from Past to Future*, Zeus Kitabevi Yayınları, İzmir, March 2013, 528 pages.

Abstract

The book named as Geçmişten Geleceğe Türkiye Pakistan İlişkileri consists of six chapters including entry chapter and additions and fulfills significant gaps in its field. The entry chapter of the book which written by Dr. İsmail Akbaş titled as "Overview of Pakistan". First chapter titled as "History of Pakistan", second chapter titled as "Evaluation of Pakistan İn Various Fields and The Two Countries Relations İn These Fields", third chapter titled as "Economic Status, Economic and Trade Relations Whith Türkiye", the fourth chapter titled as "Pakistan Turkey Diplomatic Relations Before September 11", and the fifth chapter of the book titled as "Pakistan Turkey Diplomatic Relations After September 11".

The book aims to satisfy all of the people who needs knowledge about Pakistan Türkiye Relations. The book is the most comprehensive study about the Relations of the two countries so it is the most satisfying reference in its field.

Key Words: *İndian Muslims, Türkiye, Pakistan, Cinnah, İndia, Subcontinent.*

Pakistan, 1947 yılında Muhammed Ali Cinnah önderliğinde İngiliz idaresindeki Hindistan'dan ayrılarak Güney Asya Müslümanlarının ülkesi olma iddiasıyla kurulmuştur. Başlangıçta Batı Pakistan ve Doğu Pakistan adları altında birbirinden uzak iki ayrı bölgede kurulmuştur. Doğu Pakistan, 1971 yılında Pakistan'dan ayrılarak Bangladeş adıyla ayrı bir bağımsız ülke olmuştur.

Pakistan, Hindistan ile ana sebepleri Keşmir'e dayanan üç savaş yapmıştır. "Müslüman Keşmirliler için adalet sağlamak", Pakistan'ın, kuruluşundan bu yana, dış ve güvenlik politikası haline gelmiştir. Her Hindistan-Pakistan anlaşmazlığının bir ucu hep Keşmir'e dayanmıştır. 1947, 1965 ve 1971 yıllarında iki ülke arasında yaşanan savaşların ana sebebini Keşmir Sorunu oluşturmuştur. Pakistan, diplomatik ve askeri baskısına rağmen bugüne kadar durumu değiştirememiştir.

Pakistan da Türkiye gibi birçok kez askeri darbe yaşamıştır. İslami bilincin artmasına, etkin grupların ve alt ulusların arasında yaşanan rekabete ve çarpık gelişme gösteren siyasi yapının büyük önem arz etmesine rağmen; Pakistan'ın izlediği yol tarih boyunca ordunun belirlediği yolun dışına çıkmamıştır. Öyle ki yaygın bir espriye göre: "Birçok devlet orduya sahipken, Pakistan'da ordu devletin sahibidir."

Pakistan ile Türkiye, liderlerinden ve üstesinden gelmek zorunda oldukları problemlerden tutun yaşam tarzlarına kadar birçok benzerliklere sahiptir. İki ülkenin kurucuları M. Kemal Atatürk ile Muhammed Ali Cinnah, büyük şairler M. Akif Ersoy ile Muhammed İkbâl, Adnan Menderes ile Zülfikar Ali Butto, Kadın Başbakanlar Tansu Çiller ile Benazir Butto zaman zaman iki ülkede birbirlerinin yansımaları gibi değerlendirilmişlerdir.

Geçmişten günümüze kadar hep iki dost ülke olmuşlardır. Her fırsatta birbirlerini desteklemişlerdir. Kültürel, siyasi, askeri ve dış politika alanlarında iyi seviyede ve başarılı ilişkiler ortaya koyarken aynı başarıyı ekonomik ilişkilerde gösterememişlerdir.

Ekonomi alanındaki ilişkilerini geliştirmek amacıyla Afganistan'ın da katılımıyla Ekonomik Forum oluşturmuşlardır. Keşmir ve Kıbrıs sorunları konusunda iki ülke birbirlerini sürekli olarak desteklemektedirler. Ülkelerin liderleri ilişkileri canlı tutmak ve geliştirmek amacıyla sıklıkla karşılıklı

ziyaretler gerçekleştirmektedirler. Afganistan'ın da katılımıyla üçlü zirve toplantıları yaparak sorunlara çözüm aramakta ve işbirliğini geliştirme yollarını aramaktadırlar.

Yazar doktora tezi olarak hazırlanan çalışmasında her alandan konuya meraklı bir araştırmacının, Pakistan ve Türkiye- Pakistan ilişkileri konusunda ihtiyaç duyabileceği bilgileri sunmayı amaçlamıştır. Yazar kitabın alt başlıklarının hemen hepsinin kendi başına bir tez konusu olabileceği görüşündedir.

Giriş bölümüyle birlikte altı bölümden oluşan kitabın, giriş bölümünde Pakistan hakkında genel bilgiler; ülkenin coğrafi yapısı, jeopolitik ve stratejik özellikleri, iklimi, sosyal yapısı, ülkenin tanınmasına ve anlaşılmasına katkı sağlayacağı değerlendirilen öne çıkan tarihi şahsiyetler hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümü Pakistan'ın kurulduğu bölgenin bilinen tarihini en gerilere kadar giderek, ayrıntıya çok girmeden, ele almakta ve bu güne kadar getirmektedir.

İkinci bölümünde Pakistan'ın siyasi, kültürel, askeri alanlardaki ve uluslararası arenadaki faaliyetleri değerlendirilmekte, ülkenin terör sorunu ve Keşmir sorununu ele alınmakta ve bu alanlarda Türkiye ile ortaya konan ilişkiler incelenmektedir.

Üçüncü bölümünde, Pakistan ekonomisi kuruluşundan bu yana ele alınarak incelenmekte, Pakistan ile Türkiye'nin ekonomik ilişkileri geçmişten bu güne değin değerlendirilmekte ve geleceğe ışık tutulmaya çalışılmaktadır. Ayrıca bu bölümde son yıllarda Afganistan'ın da katılımıyla gerçekleştirilen Ekonomik Forumlar ele alınmaktadır.

Dördüncü bölümünde, 11 Eylül 2001'e kadar Türkiye ile Pakistan arasında gerçekleştirilen diplomatik ilişkiler en gerilerden itibaren ele alınarak incelenmektedir.

Beşinci bölümünde, 11 Eylül sonrası iki ülke diplomatik ilişkileri ele alınarak bu güne değin yaşanan gelişmeler incelenmektedir. Ayrıca bu bölümde, son yıllarda Afganistan'ın da dâhil olmasıyla üç ülkenin birlikte gerçekleştirdiği zirve toplantıları incelenmektedir.

Pakistan, bünyesindeki etnik farklılıklara sahip toplumu din ekseninde birleştirmeyi hedeflemiştir. Çatışmaların önüne bu şekilde geçmeyi planlamıştır. Fakat bu güne kadar Pakistan'da sular bir türlü durulmamış, çatışma eksik olmamıştır. Geçmişte başarılı örnekler sergileyen din faktörü, bu gün tek başına yetersiz kalmıştır. Bu durumu yazar düşündürücü bulmaktadır.

Yazara göre; Türkiye'nin laikliği, Pakistan'ın ise İslam'ı temel alması, iki ülke arasındaki ilişkilerde bugüne kadar herhangi bir pürüz yaratmamış olmasıyla birlikte, gelecekte de, çok sıra dışı birtakım gelişmeler yaşanmadığı sürece, bir soruna sebep olması beklenmemelidir.

Yazar, Radikal İslam tehlikesine dikkati çekmektedir. Bu tehlikenin Pakistan'ı kontrolü altına alması ihtimali Türkiye'ye oranla çok daha yüksek bulunmaktadır

Yazara göre: Pakistan'ın ulular arası platformdaki yerini değerlendirirken komşusu Çin'in son yıllarda küresel güç olma yolunda kaydettiği gelişmeler, Pakistan'la olan iyi ilişkileri ve işbirliği asla göz ardı edilmemelidir.

Yazar, Türkiye ile Pakistan'ın kardeşliğini sırf din kardeşliğine bağlamak çok sığ düşünmek olur düşüncesindedir. Dünya üzerinde birçok Müslüman ülke mevcut iken hiçbiriyle olan ilişkilerimiz Pakistan'la olan dostluk seviyesine yaklaşamamıştır. Kaldı ki zaman zaman bazı Müslüman ülkelerle düşmanlıklar bile yaşıyoruz. Bu bağlamda Pakistan ile Türkiye arasındaki dostluğun en büyük etkenlerinden biri din olmakla birlikte; tarihte ve günümüzde yaşananlar bir o kadar bu iki ülkenin kardeşliğinde etkendir.

Yazar, bu kadar güçlü dostluk bağlarına rağmen ilişkilerde yeterli seviyeye ulaşamadığı düşüncesindedir.

Yrd. Doç. Dr. Ahmet MEHMETEFENDİOĞLU*

---

* Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, (a.mehmetefendioglu@deu.edu.tr).